

LIBER VII.

EXORDIUM SUE JUVENTUTIS, ID EST, ANNUM ÆTATIS TRICESIMUM-PRIMUM, OB
MENTIS OCULOS REDUCIT. NARRAT SE ILLA ÆTATE DENSIOREBUS ADHUC IGNORANTIÆ
TENEBRIS INVOLUTUM, ATQUE ERRANTEM CIRCA DEI NATURAM, NECNON CIRCA ORI-
GINEM MALI, IN CUJUS INQUISITIONE SE MIRUM IN MODUM ANGEBAT, PERVENISSE
TANDEM AD COGNITIONEM DEI SINCERAM; QUAMVIS NONDUM DIGNE DE DOMINO
CHRISTO SENTIRET.

CAPUT I.

*Deum cogitat tanquam aliquid corporeum per infi-
nita spatia diffusum.*

I. JAM mortua erat adolescentia mea mala et nefanda, et ibam in juventutem, quanto ætate major, tanto vanitate turpior. Qui cogitare aliquid substantiæ nisi tale non poteram, quale per hos oculos videri solet, non te cogitabam, Deus, in figura corporis humani: ex quo audire aliquid de sapientia cœpi, semper hoc fugi; et gaudebam me hoc reperisse in fide spiritalis matris nostræ Catholicæ tuæ. Sed quid te aliud cogitarem non occurrebat; et conabar cogitare te homo, et talis homo, summum et solum et verum Deum: et te incorruptibilem et inviolabilem et incommutabilem totis medullis credebam: quia nesciens unde et quomodo, plane tamen videbam et certus eram,

id quod corrumpi potest, deterius esse quam id quod non potest: et quod violari non potest, incunctanter præponebam violabili: et quod nullam patitur mutationem, melius esse quam id quod mutari potest. Clamabat violenter cor meum adversus omnia phantasmata mea: et hoc uno ictu conabar abigere circumvolantem turbam immunditiæ ab acie mentis meæ: et vix dimota in ictu oculi, ecce conglobata rursus aderat, et irruebat in aspectum meum, et obnubilabat eum, ut quamvis non forma humani corporis, corporeum tamen aliquid cogitare cogerer per spatia locorum, sive infusum mundo, sive etiam extra mundum per infinita diffusum, etiam ipsum incorruptibile et inviolabile et incommutabile, quod corruptibili et violabili et commutabili præponebam: quoniam quidquid privabam spatiis talibus, nihil mihi esse videbatur. Sed prorsus nihil, ne inane quidem, tanquam si corpus auferatur loco, et maneat locus omni corpore vacuatus, et terreno et humido et aëreo et cœlesti, sed tamen sit locus inanis tanquam spatiosum nihil.

II. Ego itaque incrassatus corde, nec mihimetipsi vel ipse conspicuus, quidquid non per aliquanta spatia tenderetur, vel diffunderetur, vel conglobaretur, vel tumeret, vel tale aliquid caperet, aut capere posset, nihil prorsus esse arbitrabar. Per quales enim formas ire solent oculi mei, per tales imagines ibat cor meum: nec videbam hanc eandem intentionem qua illas ipsas imagines formabam, non esse tale aliquid; quæ tamen ipsas non formaret, nisi esset magnam aliquid. Ita etiam te vita vitæ meæ grandem per infinita spatia undique cogitabam penetrare totam mundi molem, et extra eam quaquaversum per immensa sine termino, ut haberet te terra, haberet cœlum, haberent omnia, et illa finirentur in te, tu autem nusquam. Sicut autem luci solis non obsisteret corpus aëris hujus qui

supra terram est, quominus per eum trajiceretur penetrans eum, non dirumpendo aut concidendo, sed implendo eum totum: sic tibi putabam non solum cœli et aëris et maris, sed etiam terræ corpus pervium, et ex omnibus maximis minimisque partibus penetrabile ad capiendam præsentiam tuam, occulta inspiratione intrinsecus et extrinsecus administrantem omnia quæ creasti. Ita suspicabar, quia cogitare aliud non poteram, nam falsum erat. Illo enim modo major pars terræ majorem tui partem haberet, et minorem minor; atque ita te plena essent omnia, ut amplius tui caperet elephantum corpus quam passeris, quo esset isto grandius, grandioreque occuparet locum; atque ita frustatim partibus mundi, magnis magnas, brevibus breves partes tuas præsentem faceres. Non est autem ita. Sed nondum illuminaveras tenebras meas.

CAPUT II.

Momentum quo Nebridius confutavit Manichæos.

III. SAT erat mihi, Domine, adversus deceptos illos et deceptores, et loquaces mutos, quoniam non ex eis sonabat verbum tuum: sat erat ergo illud quod jam diu ab usque Carthagine a Nebridio proponi solebat, et omnes qui audieramus concussi sumus. Quid erat tibi factura nescio quæ gens tenebrarum, quam ex adversa mole solent opponere, si tu cum ea pugnare noluisses? Si enim responderetur, aliquid fuisse nocituram, violabilis tu et corruptibilis fores. Si autem nihil ea nocere potuisse diceretur, nulla affer-

retur causa pugnandi, et ita pugnandi ut quædam portio tua et membrum tuum vel proles de ipsa substantia tua misceretur adversis potestatibus et non a te creatis naturis, atque in tantum ab eis corrumperetur et commutaretur in deterius, ut a beatitudine in miseriam verteretur et indigeret auxilio quo erui purgarique posset: et hanc esse animam, cui tuus sermo servienti liber, et contaminatæ purus, et corruptæ integer subveniret: sed et ipse corruptibilis, quia ex una eademque substantia. Itaque si te quidquid es, id est, substantiam tuam qua es, incorruptibilem dicerent: falsa esse illa omnia et execrabilia: si autem corruptibilem: id ipsum jam falsum et prima voce abominandum. Sat ergo erat istud adversus eos omni modo evomendos a pressura pectoris, quia non habebant qua exirent sine horribili sacrilegio cordis et linguæ, sentiendo de te ista et loquendo.

CAPUT III.

Liberum arbitrium causa peccati.

IV. SED et ego adhuc, quamvis incontaminabilem et inconvertibilem, et nulla ex parte mutabilem dicerem, firmeque sentirem Dominum nostrum Deum verum, qui fecisti non solum animas nostras, sed etiam corpora, nec tantum animas nostras et corpora, sed omnes et omnia, non tenebam explicitam et enodatam causam mali: quæcumque tamen esset, sic eam quærendam videbam, ut non per illam constringerer Deum incommutabilem mutabilem credere, ne ipse fierem quod quærebam. Itaque

securus eam quærebam, et certus non esse verum quod illi dicerent, quos toto animo fugiebam: quia videbam quærendo unde malum, repletos malitia, qua opinarentur tuam potius substantiam male pati quam suam male facere.

V. Et intendebam ut cernerem quod audiebam, liberum voluntatis arbitrium causam esse ut male faceremus, et rectum iudicium tuum ut pateremur; et eam liquidam cernere non valebam. Itaque aciem mentis de profundo educere conatus, mergebar iterum; et sæpe conatus, mergebar iterum atque iterum. Sublevabat enim me in lucem tuam, quod tam me sciebam habere voluntatem, quam me vivere. Itaque cum aliquid vellem aut nollem, non alium quam me velle ac nolle certissimus eram, et ibi esse causam peccati mei jam jamque animadvertēbam. Quod autem invitus facerem, pati me potius quam facere videbam; et id non culpam, sed pœnam esse iudicabam, qua me non injuste plecti, te justum cogitans, cito fatebar. Sed rursus dicebam: Quis fecit me? Nonne Deus meus, non tantum bonus, sed ipsum bonum? Unde igitur mihi male velle et bene nolle, ut esset cur juste pœnas luerem? Quis in me hoc posuit, et iniecit mihi plantarium amaritudinis, cum totus fierem a dulcissimo Deo meo? Si diabolus auctor, unde ipse diabolus? Quod si et ipse perversa voluntate ex bono Angelo diabolus factus est; unde et in ipso voluntas mala qua diabolus fieret, quando totus Angelus a conditore optimo factus esset bonus? His cogitationibus deprimebar iterum et suffocabar: sed non usque ad illum infernum subducebar erroris, ubi nemo confitetur tibi, dum tu potius mala pati, quam homo facere putatur.

CAPUT IV.

Deum incorruptibilem esse oportet.

VI. Sic enim nitebar cætera invenire, ut jam inveneram melius esse incorruptibile, quam corruptibile; et ideo te, quidquid esses, esse incorruptibilem confitebar. Neque enim ulla anima unquam potuit, poteritve cogitare aliquid quod sit te melius, qui summum et optimum bonum es. Cum autem verissime atque certissime incorruptibile corruptibili præponatur, sicut jam ego præponebam; poteram jam cogitatione aliquid attingere quod esset melius Deo meo, nisi tu esses incorruptibilis. Ubi igitur videbam incorruptibile corruptibili esse præferendum, ibi te quærere debebam, atque inde advertere unde sit malum, id est, unde sit ipsa corruptio, qua violari substantia tua nullo modo potest. Nullo enim prorsus modo violat corruptio Deum nostrum; nulla voluntate, nulla necessitate, nullo improvise casu; quoniam ipse est Deus, et quod sibi vult bonum est, et ipse est idem bonum. Corrupti autem non est bonum. Nec cogaris invitus ad aliquid, quia voluntas tua non est major quam potentia tua. Esset autem major; si te ipso tu ipse major esses: voluntas enim et potentia Dei, Deus ipse est. Et quid improvisum tibi qui nosti omnia, et nulla natura est, nisi quia nosti eam? Et ut quid multa dicimus, cur non sit corruptibilis substantia quæ Deus est, quando si hoc esset, non esset Deus?

CAPUT V.

Quærit iterum unde malum, et quæ radix ejus.

VII. **ET** quærebam unde malum, et male quærebam; et in ipsa inquisitione mea non videbam malum. Et constituebam in conspectu spiritus mei universam creaturam, quidquid in ea cernere possumus; sicuti est terra, et mare, et aër, et sidera, et arbores, et animalia mortalia; et quidquid in ea non videmus, sicut firmamentum cœli, insuper et omnes Angelos et cuncta spiritalia ejus; sed etiam ipsa, quasi corpora essent, locis et locis ordinavit imaginatio mea: et feci unam massam grandem distinctam generibus corporum creaturam tuam; sive quæ vera corpora erant, sive quæ ipse pro spiritibus finxeram: et eam feci grandem, non quantum erat quod scire non poteram; sed quantum libuit undiqueversum sane finitam. Te autem, Domine, ex omni parte ambientem eam et penetrantem, sed usquequaque infinitum: tanquam si mare esset ubique et undique per immensa spatia infinitum solum mare, et haberet intra se spongiam quamlibet magnam, sed finitam tamen: plena esset utique spongia illa ex omni sua parte ex immenso mari: sic creaturam tuam finitam, et infinito plenam putabam, et dicebam: Ecce Deus, et ecce quæ creavit Deus, et bonus est Deus, atque his validissime longissimeque præstantior; sed tamen bonus bona creavit, et ecce quomodo ambit atque implet ea. Ubi ergo malum, et unde, et qua huc irrepsit? Quæ radix ejus, et quod semen ejus? An omnino non est? Cur

ergo timemus et cavemus quod non est? Aut si inaniter timemus, certe vel timor ipse malum est, quo incassum stimulatur, et excruciat cor. Et tanto gravius malum, quanto non est quod timeamus, et timemus. Idcirco aut est malum quod timemus, aut hoc malum est quia timeamus. Unde est igitur, quoniam Deus fecit hæc omnia, bonus bona? Majus quidem et summum bonum, minora fecit bona: sed tamen et creans et creata, bona sunt omnia. Unde est malum? An unde fecit ea, materies aliqua mala erat, et formavit atque ordinavit eam; sed reliquit aliquid in illa, quod in bonum non converteret? Cur et hoc? An impotens erat totam vertere et commutare, ut nihil mali remaneret, cum sit omnia potens? Postremo cur inde aliquid facere voluit, ac non potius eadem omnipotentia fecit, ut nulla esset omnino? Aut vero existere poterat contra ejus voluntatem? Aut si æterna erat, cur tam diu per infinita retro spatia temporum sic eam sivit esse, ac tanto post placuit aliquid ex ea facere? Aut jam si aliquid subito voluit agere; hoc potius ageret omnipotens ut illa non esset, atque ipse solus esset totum, verum et summum et infinitum bonum. Aut si non erat bene ut non aliquid boni etiam fabricaretur, et conderet qui bonus erat, illa sublata et ad nihilum redacta materia quæ mala erat, bonam ipse institueret unde omnia crearet. Non enim esset omnipotens, si condere non posset aliquid boni, nisi ea, quam ipse non condiderat, adjuvaretur materia. Taliaolvebam pectore misero, ingravidato curis mordacissimis de timore mortis, et non inventa veritate: stabiliter tamen hærebat in corde meo, in catholica Ecclesia fides Christi tui Domini et Salvatoris nostri, in multis quidem adhuc informis, et præter doctrinæ normam fluitans, sed tamen eam non relinquebat animus, imo in dies magis magisque imbibebat.

CAPUT VI.

Mathematicorum divinationes rejicit.

VIII. JAM etiam Mathematicorum fallaces divinationes, et impia deliramenta rejeceram. Confiteantur etiam hinc tibi de intimis visceribus animæ meæ miserationes tuæ, Deus meus. Tu enim, tu omnino; nam quis alius a morte omnis erroris revocat nos, nisi vita quæ mori nescit, et sapientia mentes indigentes illuminans, nullo indigens lumine, qua mundus administratur usque ad arborum volatica folia? Tu procurasti perviciæ meæ qua oblectatus sum Vindiciano acuto seni, et Nebridio adolescenti mirabilis animæ: illi vehementer affirmanti, huic cum dubitatione quidem aliqua, sed tamen crebro dicenti, non esse ullam artem futura prævidendi; conjecturas autem hominum habere sæpe vim sortis, et multa dicendo dici pleraque ventura, nescientibus eis qui dicerent, sed in ea non tacendo incurrentibus. Procurasti ergo tu hominem amicum, non quidem segnem consultorem Mathematicorum, nec eas litteras bene callentem, sed (ut dixi) consultorem curiosum, et tamen scientem aliquid quod a patre suo se audisse dicebat, quod quantum valeret ad illius artis opinionem evertendam ignorabat. Is ergo vir nomine Firminus, liberaliter institutus et excultus eloquio, cum me tanquam charissimum de quibusdam suis rebus in quas sæcularis spes ejus intumuerat, consuleret quid mihi secundum suas quas constellationes appellant, videretur: ego autem qui jam de hac re in

Nebridii sententiam flecti cœperam, non quidem abnuerem conjicere ac dicere quod nutanti occurrebat: sed tamen subjicerem, prope jam esse mihi persuasum ridicula esse illa et inania. Tum ille mihi narravit patrem suum fuisse librorum talium curiosissimum, et habuisse amicum æque illa simulque sectantem, qui pari studio et collatione flatabant in eas nugas ignem cordis sui, ita ut mutorum quoque animalium, si quæ domi parerent, observarent momenta nascentium, atque ad ea positionem cœli notarent, unde illius quasi artis experimenta colligerent. Itaque dicebat audisse se a patre suo, quod cum eundem Firminum prægnans mater esset, etiam illius paterni amici famula quædam pariter utero grandescebat; quod latere non potuit dominum, qui etiam canum suarum partus examinatissima diligentia nosse curabat. Atque ita factum esse, ut cum iste conjugis, ille autem ancillæ dies et horas, minutioresque horarum articulos cautissima observatione numerarent, enixæ essent ambæ simul, ita ut easdem constellationes usque ad easdem minutias utriusque nascenti facere cogerentur, iste filio, ille servulo. Nam cum mulieres parturire cœpissent, indicaverunt sibi ambo quid in sua cujusque domo ageretur, et paraverunt quos ad se invicem mitterent, simul ut natum quod parturiebatur esset cuique nuntiatum; quod tamen ut continuo nuntiaretur, tanquam in regno suo facile effecerant. Atque ita qui ab alterutro missi sunt, tam ex paribus domorum intervallis sibi obviam factos esse dicebat, ut aliam positionem siderum, aliasque particulas momentorum, neuter eorum notare sineretur: et tamen Firminus amplo apud suos loco natus, dealbatiores vias sæculi cursitabat, augebatur divitiis, sublimabatur honoribus: servus autem ille conditionis jugo nullatenus relaxato dominis serviebat, ipso indicante qui noverat eum.

IX. His itaque auditis et creditis, talis quippe narraverat, omnis illa reluctatio mea resoluta concidit: et primo Firminum ipsum conatus sum ab illa curiositate revocare, cum dicerem constellationibus ejus inspectis ut vera pronuntiarem, debuisse me utique videre ibi, parentes inter suos esse primarios, nobilem familiam propriæ civitatis, natales ingenuos, honestam educationem, liberalesque doctrinas. At si me ille servus ex eisdem constellationibus, quia et illius ipsæ essent consulisset, ut eidem quoque vera proferrem, debuisse me rursus ibi videre abjectissimam familiam, conditionem servilem, et cætera longe a prioribus aliena, longæque distantia. Unde autem fieret ut eadem inspiciens diversa dicerem, si vera dicerem; si autem eadem dicerem, falsa dicerem: inde certissime colligi ea quæ vera consideratis constellationibus dicerentur, non arte dici, sed sorte, quæ autem falsa, non artis imperitia, sed sortis mendacio.

X. Hinc autem accepto aditu, ipse mecum talia ruminando, ne quis eorundem delirorum qui talem quæstum sequerentur, quos jam jamque invadere atque irrisos refellere cupiebam, mihi ita resisteret, quasi aut Firminus mihi aut illi pater falsa narraverit, intendi considerationem in eos qui gemini nascuntur: quorum plerique ita post invicem funduntur ex utero, ut parvum ipsum temporis intervallum quantamlibet vim in rerum natura habere contendant, colligi tamen humana observatione non possit, litterisque signari omnino non valeat, quas mathematicus inspecturus est ut vera pronuntiet. Et non erunt vera, quia easdem litteras inspiciens, eadem debuit dicere de Esäu et Jacob; sed non eadem utrique acciderunt. Falsa ergo diceret: aut si vera diceret, non eadem diceret, etiamsi eadem inspiceret. Non ergo arte, sed sorte vera diceret. Tu enim, Domine justissime modera-

tor universitatis, consulentibus consultisque nescientibus occulto instinctu agis, ut dum quisque consulit, hoc audiat quod eum oportet audire occultis meritis animarum ex abyso justi judicii tui, cui non dicat homo: Quid est hoc? Ut quid hoc? Non dicat, non dicat: homo est enim.

CAPUT VII.

Misere torquetur inquirens unde sit malum.

XI. JAM itaque me, adjutor meus, illis vinculis solveras, et quærebam unde malum, et non erat exitus. Sed me non sinebas ullis fluctibus cogitationis auferri ab ea fide qua credebam et esse te, et esse incommutabilem substantiam tuam, et esse de hominibus curam et judicium tuum, et in Christo filio tuo Domino nostro, atque in Scripturis sanctis quas Ecclesiæ tuæ catholicæ commendaret auctoritas, viam te posuisse salutis humanæ, ad eam vitam quæ post hanc mortem futura est. His itaque salvus, atque inconcusse roboratis in animo meo, quærebam æstuans unde sit malum. Quæ illa tormenta parturientis cordis mei, qui gemitus, Deus meus! Et ibi erant aures tuæ nesciente me. Et cum in silentio fortiter quærerem, magnæ voces erant ad misericordiam tuam tacitæ contritiones animi mei. Tu sciebas quid patiebar, et nullus hominum. Quantum enim erat quod inde digerebatur per linguam meam in aures familiarissimorum meorum? Numquid totus tumultus animæ meæ, cui nec tempora, nec os meum sufficiebat, sonabat eis? Totum tamen ibat in auditum tuum, quod rugiebam a gemitu cordis mei, et

ante te erat desiderium meum, et lumen oculorum meorum non erat mecum¹. Intus enim erat, ego autem foris. Nec in loco illud: at ego intendebar in ea quæ locis continentur, et non ibi inveniēbam locum ad requiescendum: nec recipiebant me ista ut dicerem: Sat est, et bene est: nec dimittebant redire, ubi mihi satis esset bene. Superior enim eram istis, te vero inferior, et tu gaudium verum mihi subdito tibi, et tu mihi subjeceras quæ infra me creasti. Et hoc erat rectum temperamentum, et media regio salutis meæ, ut manerem ad imaginem tuam, et tibi serviens dominarer corpori. Sed cum superbe contra te surgerem, et currerem adversus Dominum in cervice crassa scuti mei², etiam ista infima supra me facta sunt, et premebant, et nusquam erat laxamentum et respiramentum. Ipsa occurrebant undique acervatim et conglobatim cernenti, cogitanti autem imagines corporum, ipsæ opponēbantur redeunti, quasi diceretur: Quo is, indigne et sordide? Et hæc de vulnere meo creverant, quia humiliasti tanquam vulneratum superbum³: et tumore meo separabar abs te, et nimis inflata facies claudēbat oculos meos.

¹ Psal. xxxviii, 9-11. — ² Job. xv, 26. — ³ Psal. lxxxviii, 11.

CAPUT VIII.

*Quomodo divina misericordia subvenerit
Augustino.*

XII. TU vero, Domine, in æternum manes, et non in æternum irasceris nobis, quoniam miseratus es terram et cinerem, et placuit in conspectu tuo reformare deformia mea; et stimulis internis agitabas me, ut impatiens essem, donec mihi per interiorē aspectum certus esses. Et residebat tumor meus ex occulta manu medicinæ tuæ, aciesque conturbata et contenebrata mentis meæ acri collyrio salubrium dolorum de die in diem sanabatur.

CAPUT IX.

*In Platonicorum libris Verbi æterni Divinitatem,
non incarnati humilitatem invenit.*

XIII. ET primo volens ostendere mihi, quam resistas superbis, humilibus autem des gratiam¹, et quanta misericordia tua demonstrata sit hominibus via humilitatis, quod Verbum tuum caro factum est, et habitavit inter homines; procurasti mihi per quemdam hominem imma-

¹ 1 Petr. v, 5.

nissimo typho turgidum, quosdam Platoniorum libros ex græca lingua in latinam versos : et ibi legi, non quidem his verbis, sed hoc idem omnino multis et multiplicibus suaderi rationibus ; quod « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum : hoc erat in principio apud Deum ; omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil ; quod factum est in eo, vita est ; et vita erat lux hominum, et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt. » Et quia hominis anima quamvis testimonium perhibeat de lumine, non est tamen ipsa lumen ; sed Verbum Dei, « Deus est lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et quia in hoc mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. Quia vero in sua propria venit, et sui eum non receperunt : quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, credentibus in nomine ejus : » non ibi legi.

XIV. Item ibi legi, quia Deus Verbum, non ex carne, non ex sanguine, non ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo natus est. « Sed quia Verbum caro factum est, et habitavit in nobis¹ ; » non ibi legi. Indagavi quippe in illis litteris varie dictum et multis modis, quod sit Filius in forma Patris, non rapinam arbitratus esse æqualis Deo, quia naturaliter id ipsum est. « Sed quia semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo, humiliavit se factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis : propter quod Deus eum exaltavit a mortuis, et donavit ei nomen quod est super omne nomen ; ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, et terrestrium, et infernorum ; et omnis lingua

¹ Joan. 1, 1-14.

» confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est » Dei Patris¹ : » non habent illi libri. Quod enim ante omnia tempora, et supra omnia tempora incommutabiliter manet unigenitus Filius tuus coæternus tibi, et quia de plenitudine ejus accipiunt animæ ut beatæ sint², et quia participatione manentis in se sapientiæ renovantur ut sapientes sint : est ibi. Quod autem secundum tempus pro impiis mortuus est³ ; et Filio unico tuo non pepercisti, sed pro nobis omnibus tradidisti eum⁴ ; non est ibi. Abscondisti enim hæc a sapientibus, et revelasti ea parvulis : ut venirent ad eum laborantes et onerati, et reficeret eos : quoniam mitis est et humilis corde, et dirigit mites in iudicio, et docet mansuetos vias suas ; videns humilitatem nostram, et laborem nostrum, et dimittens omnia peccata nostra⁵. Qui autem cothurno tanquam doctrinæ sublimioris elati non audiunt dicentem : « Discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris⁶ ; » etsi cognoscunt Deum, non sicut Deum glorificant aut gratias agunt ; sed evanescent in cogitationibus suis, et obscuratur insipiens cor eorum ; dicentes se esse sapientes, stulti fiunt.

XV. Et ideo legebam ibi etiam immutatam gloriam incorruptionis tuæ in idola et varia simulacra, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentum⁷, videlicet Ægyptium cibum quo Esau perdidit (s) primogenita sua⁸ ; quoniam caput quadrupedis pro te honoravit populus primogenitus, conversus corde in Ægyptum, et curvans imaginem tuam, animam suam ante imaginem vituli manducantis fœnum⁹. Inveni hæc ibi, et non manducavi. Placuit enim

¹ Philip. 11, 6-11. — ² Joan. 1, 16. — ³ Rom. 5, 6. — ⁴ Id. 8, 32. — ⁵ Psal. 22, 9 et 18. — ⁶ Matth. 23, 25, 28 et 29. — ⁷ Rom. 1, 21-23. — ⁸ Gen. 25, 33, 34. — ⁹ Exod. 32, 1-6, et Psal. 135, 19, 20.